

novijih u počast jednom od najvećih hrvatskih pjesnika Gjivu Franu Gunduliću ili obitelji znanstvenika Ruđera Boškovića.

Posebno važan pregled doprinosa književnosti prikazao je *M. Pantić* (293—320). On prati udio franjevaca od prvih nesigurnih podataka do XIX. stoljeća. Pantić je znalacki pristupio tom nimalo lakom prikazu obuhvaćajući književne pokušaje, leksikografska djela, propovjedi, bogoslovne i filozofske traktate napisane u Dubrovniku i za Dubrovčane ili vani. Time je, zapravo, proširio svoj naslov i dao sliku doprinosa franjevaca ne samo dubrovačkoj kulturi nego uopće hrvatskoj. Slika kulturnog djelovanja zaokružuje se člankom *fra J. V. Velnića* (775—793) opisom ustanovljenja i rada poznate Ljekarne Male braće.

Da li se krug time zatvara? Nikako, jer samostan Male braće čuva još vrijedna, neproučena djela ne samo za kulturnu povijest Dubrovnika nego i šire domovine Hrvatske. Sigurno, članci u ovoj knjizi imaju nedostataka o kojima se može raspravljati u pojedinačnim osvrtima, ali sveukupni pogled pokazuje bitne smjernice kretanja, bujnost i bogatstvo djelovanja, što govori o zdravoj srćki redovničkog života u zajednici koja se obično zove jedinim imenom Mala braća.

HRVATSKA GLAZBENA BAŠTINA

Za križen. Tonski zaps crkvenih pučkih napjeva za korizmu i Sveti tjedan na otoku Hvaru, Zagreb, 1986.

Petar Zdravko Blajić

Novo vrijeme puno čestih i brzih promjena na mnogim područjima ljudskog življenja i djelovanja prekraja ili potpuno briše ono što je dugotrajnim procesom nastajalo. Tako je to i na području crkvene pučke glazbene baštine — i naše. I tko zna koliko je ta baština, ta tradicija jaka da se odupre, da preživi i nadživi ovo vrijeme. Čini se da će, ne doživjevši bitne promjene, malo ostati od onoga za što smo do jučer mislili da je toliko naše i povezano s nama, da je jedino i uništivo s nama. Ono što će ostati, i možda funkcionalno nastaviti živjeti, djelovat će nam kao nešto egzotično, kao relikv koji ćemo, možda, kao dragi ali jedva sačuvani detalj bogate prošlosti pokazivati. I sva sreća ako smo do sada uspjeli nešto, ili možda mnogo toga, sačuvati pohranjeno u knjigama, pjesmaricama, magnetofonskim ili video-trakama i vrpcama za neka buduća pokoljenja — koja, tko zna, hoće li uopće pokazati kakvo zanimanje za sve to.

Bogata baština i tradicija koja tako brzo tone u zaborav te nepovratno nestaje ima i svojih istinskih i aktivnih poklonika; na žalost, malo ih ima. Kod tih rijetkih istinskih poklonika naše crkvene pučke glazbene baštine vrlo je razvijen »zov daljine« (tkogod će možda reći »zov divljine«). Jedan takav s razvijenim čulom za »zov davnine«, osobito na području naše crkvene glazbene pučke baštine, posebno u priobalnom južnohrvatskom području, jest Ljubo Stipišić. Kad bi mogao, on bi sve radosti i žalosti, svu vjeru i praznovjeru našeg čovjeka izraženu u drvetu i kamenu, u pjesmi i riječi, u plaču i smijehu, u gesti i grimasi prenio preko ovog klimavog našeg vremena u nova vremena kad će se naš čovjek možda htjeti vratiti i početi vraćati svojim iskonima ili se za njih barem (znanstveno) zanimati. Osamljen i sam, ili gotovo sam, Stipišić radi i uradio je više nego čitave institucije. Ljubavlju koja i nesavladive zapreke savladava upušta se u avanture i pothvate (prepušten sebi bez efikasne podrške i pomoći pa i onih koji bi to trebali ex professo ili s kojeg drugog naslova podržati i pomoći...). Po-

slije toliko hvaljene LP *Puče moj* na kojoj su snimljeni crkveni pučki napjevi iz Splita i bliže okolice, pred nama je album od osam kaseti sa zajedničkim naslovom *Za križen*. Nije teško pogoditi da se radi o starim i prastarim crkvenim pučkim napjevima koji se pjevaju u procesiji »za križen« na otoku Hvaru u noći Velikog petka. Ta procesija je tek dio bogatih obreda Svetog tjedna i čitave korizme na otoku Hvaru, zato su na kasetama doneseni i drugi korizmeni napjevi i to ne samo onih mjesta koja povezuje procesija »za križen«.

Ono što rade čitave ekipe profesionalaca nekoliko mjeseci, a kadikad kroz nekoliko godina, uz dobru financijsku pozadinu, uradio je profesionalno u nevjerovatno kratkom roku sam, ili gotovo sam, Ljubo Stipišić. Zov baštine koja nestaje, i koju bi netko mogao izmanipulirati i instrumentalizirati, povukao ga je u avanturu koja je uz podršku hvarskih župnika urodila plodom. Koliki li su samo čestitali autoru »u četiri oka« na sretno dovršenom velikom pothvatu — ali za javnu informaciju, kritički osvrt, potporu i pomoć: »Znate, gospodine ili družo Stipišiću, nije prikladan momenat.« A radi se o takvom kulturnom pothvatu i uspjehu. Procesija »za križen« — izražaj vjere, pokore i kajanja već sada poprima, malo pomalo ali ustrajno, vid povijesnog relikta sve više turistički iskorištavanoga, i ne samo turistički. A kada nadodu još različita »tumačenja« i »analize«, onda će to biti zaista ne ostatak drage bogate starine i daljine nego trag i ostatak »divljine«.

Toliko je toga Stipišić na Hvaru prikupio i stručno snimio da bi mogao izdati još jedan album od osam kaseti, ali tko da to ispravno vrednuje, podupre i izda, a on je već s ovim *Za križen* natovarao na sebe »križ« koji će, čini se, morati dugo nositi. (U društvu se za tzv. narodnjake i zabavnjake a u Crkvi za tzv. sastave i »viseve« nađu sredstva.)

Stipišić, sam porijeklom Hvaranin, koji voli svoj otok kao i svu Lijepu našu, najprije je proučio što su drugi o tome rekli, napisali, zapisali i snimili (B. Sokol, A. Dobronić, J. Martinić, B. Škunca, J. Bezić...); sve mu je to pomoglo da uđe u duh obreda i navlastito napjevâ, da ih još više — u svojoj arhaičnosti teksta, melodije i interpretacije — zavoli i uoči im vrijednost. Jer, ti napjevi nisu samo hvarski, oni su hrvatski; nisu samo nešto vjerski-obredno. Nastali su na našem tlu, razvijali se i žive kao izražaj kulturnog i umjetničkog genija našeg čovjeka. Toliko su zanimljivi u svojoj arhaičnosti i originalnosti da mogu (i trebaju) zanimati stručnjake raznih smjerova:ologe, liturgičare, književnike, lingviste, glazbenike, muzikologe, etnomuzikologe, folkloriste, sociologe, kao i sve ljubitelje naše vjersko-kulturne baštine.

Omotnicu svake kasete krasi originalni crtež, rad akad. slikara Josipa Botteri-Dinija. Botteri je grafički uredio i priloženu knjižicu u kojoj je uz više originalnih fotografija i pučkog kazivanja donesen na hrvatskom i engleskom jeziku popis svih prezentiranih napjeva.

Pojava ovog albuma od osam kaseti sa stručno snimljenih, u autentičnim sakralnim prostorima, 160 starocrkvenih (glagoljaških) napjeva korizmenog doba i »Vele šeteman« otoka Hvara, pjevanih od tradicionalnih crkvenih pučkih pjevača (uglavnom srednje i starije životne dobi) kulturni je događaj na nacionalnoj razini, a usudio bih se reći i šire. Album se može nabaviti, kao i kasete za pojedina mjesta, u katoličkim knjižarama, kod hvarskih župnika i kod autora.

FENOMENOLOŠKI KOZMOS TOMIČIĆEVE POEZIJE

K. K.

U početnoj, prvoj pjesmi u prozi Tomičićeve zbirke *Četvrtoga ne razumijem* skrivena je, čini se, sva udarna snaga pjesničkoga genija ovog našeg eminentnog pjesnika. Ta snaga igra i udara iz svake slike i primisli, iz svakog